

Saamelaisten koettu historia totuus- ja sovintokomission työssä

Sámi mielladearvvášvuhtakonferánsa 18.9.2025 UAP

Kuva komission
julkaisutilaisuudesta
saamelaiskulttuurikeskus
Sajoksessa 1.11.2024

Komission työn vaihe – viimeinen syksy

- **Henkilökuulemiset päätymisestä pian vuosi – kuultiin lähes 400 saamelaista + noin 30 asiantuntijaa**
- Erillisselvitykset julkaistu – ei enää omia julkaisutalaisuuksia – V-P. Lehtolan '*Kenen maa, kenen ääni?*' 24.9. Gaudeamus
- **Kuulemisista noin 25 % saamenkielisiä**
- **Litteraattityö** kesti vuoden ja päättyi keväällä
> 85 tuntia tallenteita purettu litteraateiksi
- **Analyysityö** alkoi keväällä > kuulemisten koodaaminen tehty ja teemakohtainen kirjoittaminen käynnissä
- Raportin sisältö jo pitkällä – mutta vielä ei julkista tietoa
- Saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjalle esitetty pysyvää rahoitusta ja asemaa
- Arkistointivaihe alkamassa – yhteys Kansallisarkistoon luotu

Kuulemisissa esiin nousseita teemoja

- Asuntola- ja koulukokemukset iso kokonaisuus
 - Kielen menetys, kielen elvytys ja opetus – lomittain kertomuksissa
 - Enimmäkseen edellisiin liittyvät häpeän ja surun kokemukset, ylisukupolvinen taakka
 - Perinteisten elinkeinojen ahdinko
 - Poronhoito, porotalous – kilpailevat maankäyttömuodot
 - Tenojoen tilanne – jokisaamelaisten tulevaisuus
 - Saamelaiskäräjälain käsittely ja vihapuheet, some
 - Vähäinen tieto saamelaisista ja valtaväestön asenteet, syrjintä
 - Epäluottamus viranomaisiin
-
- Kulttuurin ja perinteiden menetys
 - Identiteettiristiriidat kotiseutualue vs. muu maa
 - Väkivallan eri muodot
 - 1950- ja -60-lukujen terveystutkimukset
 - Pakkoaktivismi
 - Pakkomuutot
 - Paikalliset ristiriidat
 - Valtioiden rajat yhteistyön esteinä
 - Sukupolvikokemusten erot
 - Puhumattomuus
 - Pelko tulevaisuudesta, häpeä, ahdistus
 - Myös iloa kielen ja kulttuurin elpymisestä

Erillisselvitykset 1

Saamelaiset sote-palvelujen asiakkaina

Katsaus saamelaisten sosiaali- ja terveyspalveluja koskevaan tutkimukseen Suomessa

Lydia Hakkio

Kansainväliset alkuperäiskansaoikeudet ja niiden toteutuminen Suomessa

Selvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Martin Scheinin

Riikkaidgaskasaš eamiálbmotvuoigatvuodat ja daid ollašuvvan Suomas

Čielggadeapmi sámiiid duohtavuohhta- ja soabadankomišuvdnii

Martin Scheinin

Ilmastomuutoksen vaikutukset Suomen saamelaiskulttuuriin

Selvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Klemetti Narkkila, Jouni J. K. Jakkola ja Savi Anttonen

Inarinsaamelaiset ja inarinsaamelaisen kulttuurin elinvoima

Selvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Katu Nikula

Anarâšah já anarâš kulttuur eellimvyeimi

Čielgiittâš sámmilij tuotávuoht- ja sovdáttâmmi

Katu Nikula

Koltasaamelaisten yhteisöjen kieli- ja koulutustilanne 1850-luvulta 2020-luvulle

Taarna Valtonen ja Markus Juutinen

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2014-12

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2014-12

STÄMTTARBEID ALMOUSTANTTUMAT
2014-12

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2014-12

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2014-12

STÄMTTARBEID ALMOUSTANTTUMAT
2014-12

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2014-12

Saamelaisten poronhoidon oikeudellinen asema ja poronhoitoon liittyvät oikeudet Suomessa oikeusjärjestyksen valossa

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Oula-Antti Labba

Suomalaisen poronhoitolainsäädännön ja paliskuntajärjestelmän vaikutukset saamelaiseen poronhoitoon ja siidajärjestelmään

Selvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Anne-Maria Magga

Saamelaisten oikeudet ja yhdenvertaisuus – miksi saamelaisten aseman vahvistaminen synnytti vastaliikkeen 1990-luvun alussa?

Selvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Juha Gustern

Suomen valtion saamelaispolitiikka itsenäisyyden ajalla komiteamietintöjen valossa

Historiallinen selvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Weli-Pekka Lehtola

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2014-12

Saamelaisineiden kotiinpaluun eli repatriaation merkitys ja mahdollisuudet saamelaisyhteisölle

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Eeva-Kristiina Nylander

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2023-20

Toisen maailmansodan saamelaiset uhrit ja saamelaisten menetykset Suomessa

- Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Pekka Kauppal

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2023-24

Saamelaisten ja kirkon suhde Suomessa

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2023-24

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2024-08

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2024-09

VALTIONEUVOSTO JULKAISIJA
2024-10

Erillisselvitykset 2

Saamelaisten kielellisen sulautumisen, selviytymisen ja uudistumisen prosesseja Suomessa

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Annika Pasanen

Saamelaisten kalastusoikeuksien kehityspiirteitä

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Hannele Pokka

Inarin vesien tila ja Inarijärven kalastus saamelaisten ja ilmastomuutoksen näkökulmasta

Artikkelikokoelma saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Tero Mustonen, Markku Ahonen, Nico Alloravainen

Metsätalouden vaikutukset saamelaiseen poronhoitoon – tarkastelussa kumulatiiviset haitat ja päätöksentekoon osallistuminen

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

”Väistämisalueita ei enää ole” – uudet teolliset maankäyttöpaineet saamelaisten kotiseutualueella

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Kukka Ranta

Itäsaamelainen kulttuuriperintö nostaa omanarvontuntoa

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Irja Jellemoff

Kolttsaamelaisten elinkeinot, erillislainsäädäntö ja suhteet Suomen valtion kanssa vuosina 1920–2024

Kolme erillisselvitystä saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Čiäldök ii'jji 1920–1955 vaaldášm- da öhttsažká'ddriäžldö'kke, laa'jjid da jie'llemvuö'jjid nuõrttsä'mmlai kiöččämkuu'lmest

Pääđčiölgts sä'mmlai tuõttvuõtt- da suävädvuõttkomissio'je

Taarna Valtonen da Markus Juutinen

Saamenmaan militarisaation vaikutukset alkuperäiskansan kulttuuriin, elinkeinoihin ja oikeuksien toteutumiseen Suomessa

Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle

Laura Junka-Aikio

Otsikoita komission omasta toiminnasta

<https://sdtsk.fi/ajankohtaista/>

12.9.2025 [Saamelaiset jakavat turvallisuushuolet ja puolustustahdon, mutta eivät hyväksy oikeuksiensa sivuuttamista – Tutkija yllättyi saamelaisten oikeuksien täydellisestä ohittamisesta uudessa puolustuspoliittisessa tilanteessa](#)

- [Sápmelaččain leat seammá dorvvolašvuodafuolat ja bealuštandahttu, muhto sii eai dohkket rivttiideaset healbadeami – Dutki heammástuvai sámiid rivttiid dievaslaš hilggodeamis ođđa bealuštanpolitihkalaš dilis](#)

30.6.2025 [Luonnontilaiset vesistöt muuttuvat – miten käy saamelaisten perinteiselle elinkeinolle?](#)

- [Luondduviđá čázádagat rivdet – mii geavvá sámiid árbevirolaš ealáhussii?](#)

30.06.2025 [Jokaisella saamelaisella sukupolvella on omat kokemuksensa elinmahdollisuuksien kaventumisesta](#)

- [Guđege sámi sohka buolvvas leat iežas vásáhusat eallinvejolašvuodaid gáržumis](#)

27.06.2025 Väistämisalueita ei enää ole – tule kuulemaan lisää teollisista maankäyttöpaineista saamelaisten kotiseutualueella

Eai leat šat guovllut gosa sirdašuvvat – boađe gullat eambo industriijalaš eanangeavaheami sisabahkkemiin sámiid ruovttuguovllus

- **12.06.2025 Poronhoitolaissa kielletyn huomattavan haitan kynnyks on jo ylitetty – Tule kuulemaan lisää metsätalouden vaikutuksista saamelaiseen poronhoitoon**

Boazodoallolágas gildojuvvon mearkkašahti vahága šielbmá lea juo rasttilduvvon – Boađe gullat eambo vuovdedoalu váikkuhusain sámi boazodollui

- **11.06.2025 Ilmastonmuutos ja kasvava ravinnekuorma muuttavat Inarin vesistöjen tilannetta – Tule kuulemaan vesien tilasta ja Inarijärven kalastuksesta**

Dálkkádatrivedan ja lassáneaddji biepmusnoađi nuppástuhttet Anára čázádagaid dili – Boađe gullat čáziid dilis ja Anárjávrrin guollebivddus

- **10.06.2025 Pyyntirajoitusten jatkuminen vaarantaa jokisaamelaisen kulttuurin Tenolla – tule kuulemaan saamelaisten kalastusoikeuksista!**

Bivdoráddjehusaid joatkašuvvan bidjá johkasámi kultuvrra Deanus áitatvuložin – boađe gullat sámiid guolástanrivttiin!

<https://sdtsk.fi/ajankohtaista/>

- 28.05.2025 [Elpymisestään huolimatta saamen kielet ovat edelleen uhanalaisia](#)
[Ealáskeamis fuolakeahttá sámegielat leat ain áitatvuložat](#)
- 14.02.2025 [Saamelaisten oikeusaseman kehitys pysähtyi 90-luvulla pääasiassa erilaisiin pelkoihin – Vaikuttavat yhä kiistaan saamelaismääritelmästä](#)
[Sápmelaččaid riektesajádaga ovdáneapmi bisánii 90-logus váldoášsis iešguđetlágan baluide – Váikkuhit ain gižžui sápmelašmeroštallamis](#)
- 07.02.2025 [”Suomalaiset määrittelevät saamelaisille kuin vanhemmat lapsilleen, mikä heille on hyväksi” – Selvitys: Suomen saamelaispolitiikkaa leimaa itsemääräämisoikeuden ja aidon kuulemisen puute](#)
[“Suopmelaččat meroštallet sápmelaččaide dego vanhemat mánáidasaset, mii lea sidjiide buorrin” – Čielggadeapmi: Suoma sámepolitiikka vuhtto iešmearridanvuoigatvuoda ja albma gullama váilun](#)
- 07.02.2025 [“Nurinkurinen tasa-arvo on pysäyttänyt saamelaisten oikeuksien kehityksen” –](#)
[“Bonju dásseárvu lea bissehan sápmelaččaid vuoigatvuodaid ovdáneami”](#)

- 17.01.2025 Saamelaiset poronhoitajat ovat puristuksissa monelta eri taholta – “Nyt on viimeinen hetki valtiolla toimia”

Boazosápmelaččat leat gáržžes dilis mángga siva dihte – “Dál lea stáhtas manimuš áigi doaibmat”

- 17.12.2024 Lainsäädäntö ei tunnusta saamelaisen poronhoidon erityispiirteitä – “Nykyinen oikeusasema vaarantaa saamelaisporonhoidon tulevaisuuden”

Láhkaásaheapmi ii dovddas sámi boazodoalu erenomáš iešvuodaid – “Dálá riektesajádat áitá sápmelaš boazodoalu boahtteáiggi”

- 03.10.2024 Saamelaiskulttuuri on erityisen haavoittuvainen ilmastonmuutoksessa – sopeutumisohjelmalla on jo kiire
- Sámekultuvra lea erenoamáš rašši dálkkádatrievdamis – vuogáiduvvanprográmmas lea jo hoahppu

- 23.05.2024 Ihmisoikeusasiantuntija: Sovinnon ja luottamuksen edellytykset valtion ja saamelaisten välillä ovat heikentyneet

Olmmošvuoigatvuodaáššedovdi: Soabadallama ja luohttámuša eavttut stáhta ja sámiid gaskkas leat hedjonan

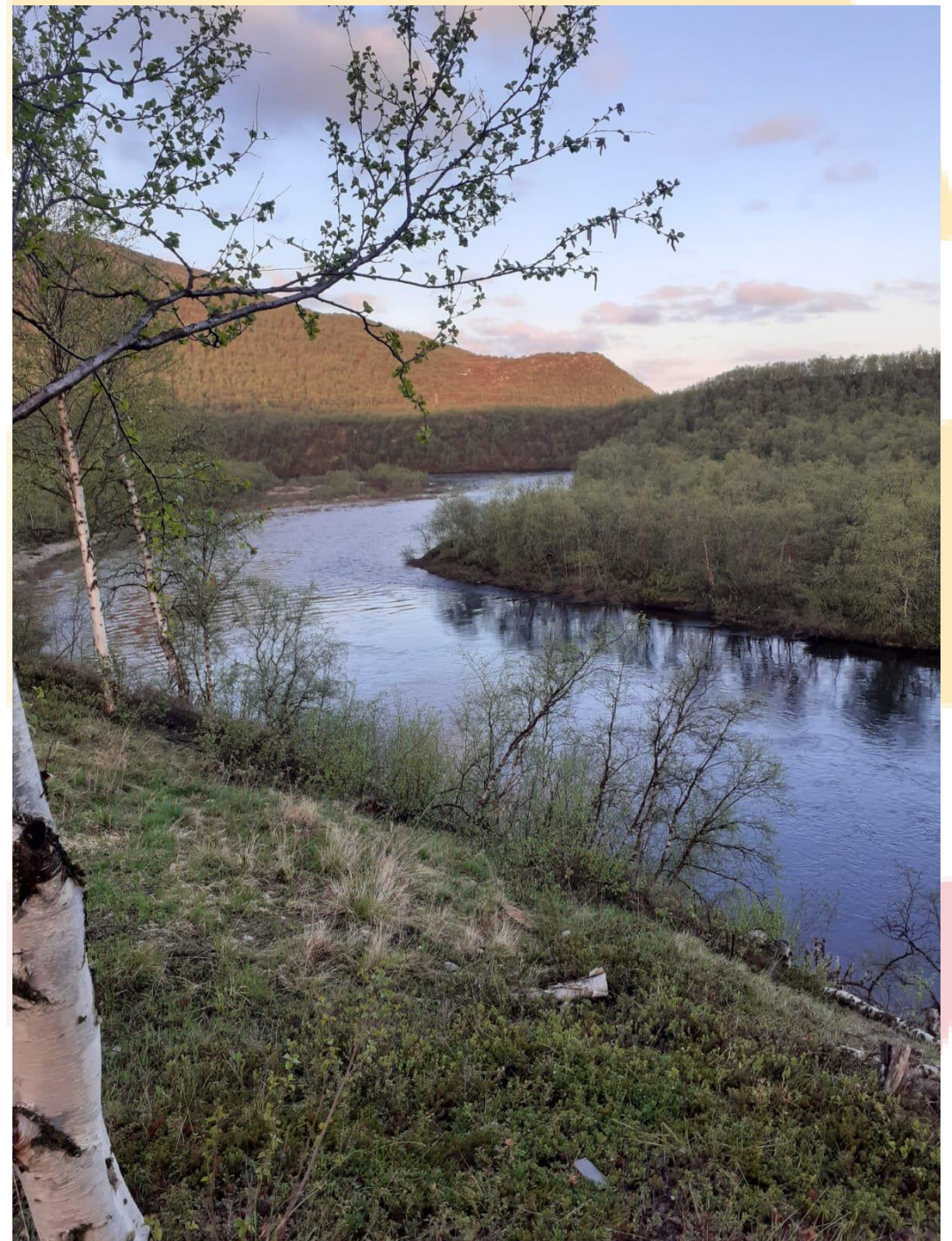
- 30.04.2024 Miten saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden kehittämiseksi käy sote-uudistuksen myllerryksessä ja säästöpainneissa?

Mot sámegielat ja kulturvuđot bálvalusaid ovddideapmái geavvá sode-ođastusa ollašuhhtimis ja seastindeattu vuolde?

- 02.06.2023 Mureneeko jokisaamelaisen kulttuurin tuhansia vuosia kestänyt kivijalka?

Mollanago johkasápmelaš kultuvrra geađgejuolgi, mii lea seilon duháhiid jagiid?

Mitä otsikot kertovat?

Loppuraportin luovutus
Valtioneuvostolle, Saamelaiskäräjille
ja Kolttien kyläkokoukselle

4.12.2025

- Oheistapahtumat
- Dokumenttifilmit
- Valokuvanäyttely
 - Seminaari
- Tilaisuudet saamelaisten kotiseutualueella
- Pääministerin ilmoitus ja eduskuntakeskustelu?
- Viestintä yhteistyössä valtioneuvoston viestinnän kanssa
- **Mitä komission jälkeen?**

Kuva saamelaisen runofestivaalin laavutulilta
Utsjoen Pulmanki-järveltä 5.7.2024

KOHTI SOVINTOA

SAAMELAISTEN TOTUUS- ja sovintokomission työ huipentuu historiallisen loppuraportin luentaan itsenäisyyspäiväviikolla.

Suurelle näyttämölle kokoonnutaan 4.–6.12. kuulemaan Saamelaisten totuus- ja sovintokomission loppuraportin läpiluentaa. Tapahtuma järjestetään samana päivänä, kun komissio luovuttaa raporttinsa pääministerille, Kolttien kyläkokoukselle ja Saamelaiskäräjille.

Kansallisteatterista tulee historiallisten tapahtumien päänäyttämö, jossa raportti ja siihen kirjatut saamelaiskokemukset luetaan ääneen kymmenien lukijoiden voimin.

KANSALLISTEATTERI SYKSY 2025

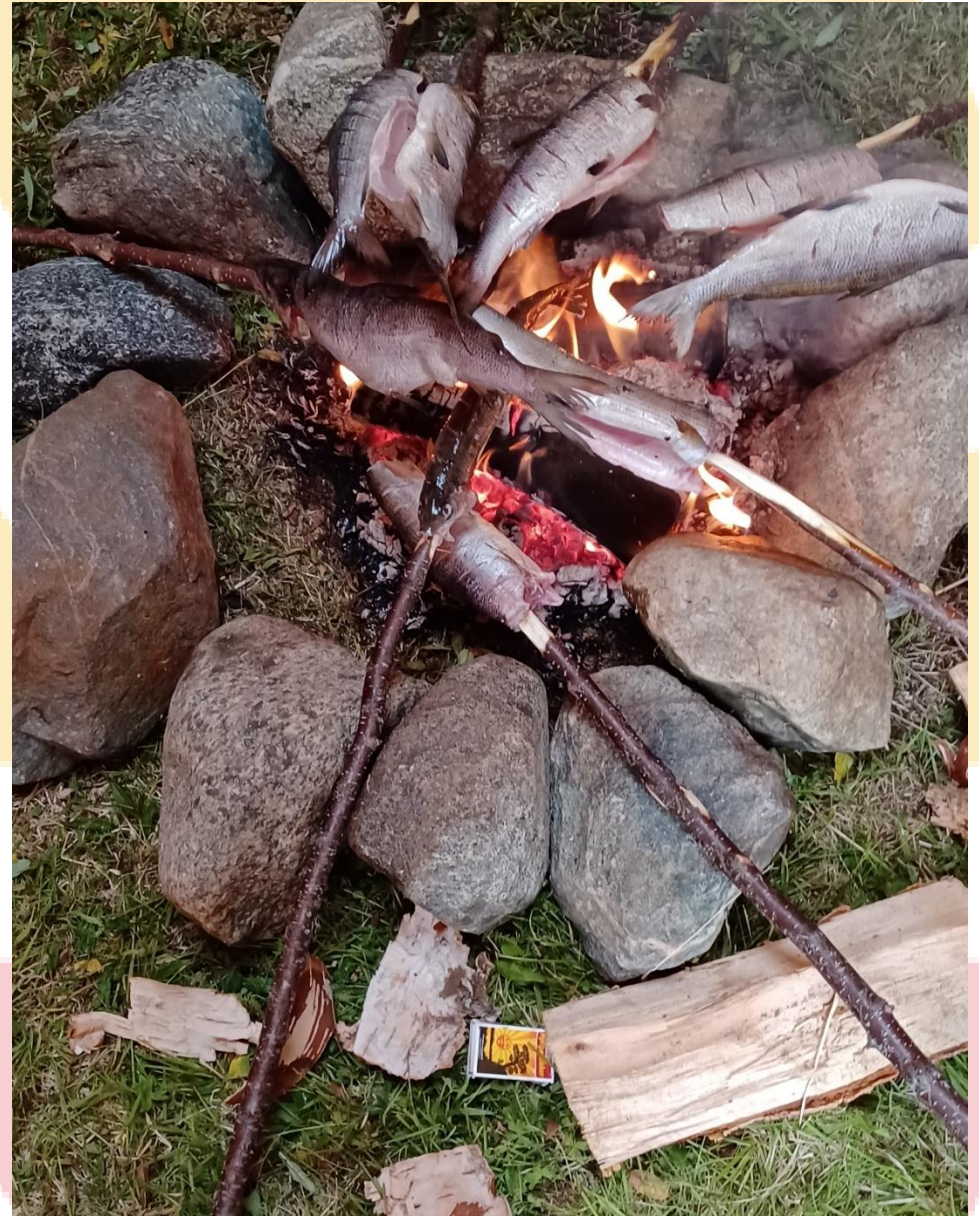

KUVA MAARIA YLIKANGAS

Tapahtuma on ilmainen ja kaikille avoin. Lue lisää **balticcircle.fi**. Tapahtuma päättää Baltic Circle -festivaalin ja komission kaksivuotisen *Kohti sovintoa* -yhteistyön. Toteutuksessa mukana Teatteri Takomo.

Giitu! Takkâ! Spä'sseb! Kiitos!

- Etunimi.sukunimi@gov.fi,
info@sdtsk.fi
- Komission verkkosivut:
www.sdtsk.fi
- Saamelainen
psykososiaalisen tuen
yksikkö:
040 663 8882,
www.uvja.fi

Kuva saamelaisen runofestivaalin laavunuotiolta
Utsjoen Pulmanki-järveltä 5.7.2024

Mediahuomiota, uutisointia, haastatteluita viime viikoilta

- 3.9.2025 Yle, Sáará Seipiharju: **Sierračielggadeapmi: Sámiid rievttit vajálduvvet eanabealušteami oktavuodas, vaikko ráfi áigge dasa eai leat lágalaš ákkat**
- 6.9.2025 Yle, Sáará Seipiharju: **Erillisselvitys: Saamelaisten oikeudet unohtuvat maanpuolustuksen yhteydessä, vaikei siihen ole laillisia perusteita**
- 4.9.2025 The Barents Observer, Miro Johansson: **Growing military presence burdens Sámi livelihood**
- 30.8.2025 Yle, **Valtion tulisi suojella kaikki saamelaisalueen luonnontilaiset metsät, esittää Luonnonmetsät Sápmi –työryhmä/ Luondduvuovddit Sápmi -bargojoavku evttoha stáhta suodjalit buot luonddudilát ja boares vuvddiid sámeguovllus**
- 29.8.2025 Lapin yliopisto, **Saamenmaan militarisaatio haastaa saamelaisten oikeuksia ja elinkeinoja – toistaiseksi yhteistoiminnan mahdollisuudet on hukattu**
- 22.8.2025, Yle, Sari Hirvasvuopio: **Komissaari ehdottaa, että koltta-nimityksestä luovutaan: ”Sanaan liittyy paljon ikävää”**
- 21.8.2025 Yle, Suvi King: **”Sovinto saamelaisten ja valtion välillä vaatii tekoja”, painottaa totuus- ja sovintotyötä johtava Hannele Pokka**